

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย" นี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อสำรวจปัญหาที่ครู นักเรียน ประสบ ตลอดจนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเพื่อให้ครู นักเรียน เห็นความสำคัญในอันที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนประจำจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 15 แห่ง เพื่อทำการสอบถามตามข้อคิดเห็นของครู อาจารย์ ที่สอนวิชาหน้าที่พลเมือง จำนวน 25 คน และนักเรียนชายหญิงที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 300 คน รวมจำนวนแบบสอบถามทั้งสิ้น 325 ชุด แบบสอบถามนี้เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) แบบประเมินค่า (Rating Scale) และแบบเปิดโอกาสให้ตอบโดยเสรี (Open - end) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับครูอาจารย์ที่กำลังทำการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสอบถามความเห็นเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง และบทบาทการสอนของครู ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่ครูพบ และข้อเสนอแนะสิ่งที่ครูต้องการให้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น

ประเภทที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นมัธยม โดยสอบถามความคิดเห็นทั่วไป เกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมืองและวิธีสอนของครู ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อต้องการให้ปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนมา 325 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 และนำคำตอบมาวิเคราะห์ดังนี้

1. คิดคำตอบเป็นอัตราร้อยละ

2. หามัธยิมเลขคณิตโดยใช้สูตร $\frac{\sum fx}{N}$ 1

3. หาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้สูตร $\sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left(\frac{\sum fx}{N}\right)^2}$ 2

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับครูและนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม

ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ตอบแบบสอบถามเป็นครูสอนในโรงเรียนประจำจังหวัดต่าง ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นหญิง 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 เป็นชาย 13 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 อายุเฉลี่ย 37.88 ปี ครูที่มีวุฒิประกาศนียบัตรทางการศึกษา เช่น ป.ป., ป.ม., พ.ม., จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 มีครูวุฒิปริญญาตรีทางการศึกษาจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ครูวุฒิปริญญาตรี ทางวิชาการ และมีวุฒิทางครูจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 ครูมีประสบการณ์ในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เฉลี่ย 4.51 ปี และมีชั่วโมงสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เฉลี่ย 6.65 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

นอกเหนือจากงานสอนแล้ว ครูส่วนมากต้องทำงานพิเศษอื่น ๆ ด้วย เช่น เป็นครูประจำชั้น เป็นหัวหน้าหมวดสังคมศึกษา เป็นอาจารย์โฮมรูม เป็นที่ปรึกษาชุมนุมต่าง ๆ ช่วยงานห้องสมุด ครูจำนวนมาร้อยละ 48.00 ทำงานเป็นที่ปรึกษาของชุมนุมต่าง ๆ

ครูจำนวนร้อยละ 76.00 ทำการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองด้วยความสมัครใจ และจำนวนร้อยละ 60.00 ไม่ชอบสอน โดยให้เหตุผลว่าเป็นวิชาซึ่งหากิจกรรมและอุปกรณ์การสอนลำบาก นอกจากนี้ยังขอการสนับสนุนจากทุกทาง

1 ประคอง กรรณสูต, เรื่องเดียวกัน เล่มเดียวกัน.

2 ประคอง กรรณสูต, เรื่องเดียวกัน เล่มเดียวกัน.

นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 300 คน เป็นหญิง 188 คน คิดเป็นร้อยละ 62.66 เป็นชาย 112 คน คิดเป็นร้อยละ 37.33 มีอายุเฉลี่ย 17.6 ปี และกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในโรงเรียนประจำจังหวัดต่าง ๆ ของภาคการศึกษา 9 และภาคการศึกษา 11 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักเรียนจำนวนร้อยละ 18.33 ชอบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมาก จำนวนร้อยละ 73.00 ชอบปานกลาง และจำนวนร้อยละ 5.33 ไม่ชอบเรียนวิชานี้เลย ลักษณะของครูที่นักเรียนต้องการจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 86.66 ต้องการครูที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน รองลงมาจำนวนร้อยละ 83.66 คือมีวิธีการสอนที่ไม่น่าเบื่อ

2. การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

ครูจำนวนร้อยละ 100.00 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยการอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง และได้เก็บรวบรวมข่าวต่าง ๆ จากวารสาร บทความ หนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังได้สอบถามผู้มีความรู้เฉพาะในบางเรื่องที่สำคัญ ครูจำนวนร้อยละ 100.00 ใช้หนังสืออ่านประกอบการสอนโดยคนควาจากแบบเรียนสังคมศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิชาหน้าที่พลเมือง และเป็นที่น่าสนใจกว่าครูใช้เอกสารจากหน่วยราชการน้อยที่สุด

3. ความเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษา

ครูและนักเรียนเห็นว่าโรงเรียนมีสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการศึกษาระดับปานกลาง คือ หอสมุด ส่วนห้องสังคมศึกษา ห้องโสตทัศนศึกษา มุมหนังสือสังคมศึกษามีน้อย แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการปรับปรุงแหล่งวิชาเพื่อส่งเสริมความรู้ให้กับครูและนักเรียน แต่ก็ยังมีบางโรงเรียนได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการศึกษาขึ้นภายในโรงเรียนบ้างแล้ว มีครูบางคนให้ข้อคิดเห็นว่า เนื่องจากโรงเรียนไม่มีสถานที่เพียงพอ ประกอบกับไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการจัดหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน โรงเรียนจึงประสบปัญหาในเรื่องขาดแหล่งส่งเสริมทางวิชาการ

4. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน และหนังสือแบบเรียน

ก. ความสนใจในวิชาหน้าที่พลเมือง ครูจำนวนร้อยละ 72.00 แสดงเหตุผลว่า วิชาหน้าที่พลเมืองน่าสนใจเพราะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปกครองประเทศ และมีครูบางคนเห็นว่าวิชานี้ให้ความสนุกสนานและเพลิดเพลินในการสอน

ครูจำนวนร้อยละ 64.00 เห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองไม่น่าสนใจ เพราะอุปกรณ์ประกอบการสอนมีน้อย การจัดกิจกรรมลำบากและเนื้อหาวิชาของกรมวิชาการไม่ละเอียดพอทำให้สอนยาก ประกอบกับเนื้อหาไม่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ปัจจุบัน จึงไม่สะดวกกับครูผู้สอนที่จะสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

นักเรียนจำนวนร้อยละ 68.00 ชอบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองเพราะเห็นว่าเป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย และสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้นักเรียนยังให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า เป็นวิชาที่ทำให้รู้สึกดีเกี่ยวกับหน้าที่ของพลเมือง เพื่อเป็นแนวทางให้ปฏิบัติตนสอดคล้องกับระบบการปกครองของประเทศได้ นักเรียนเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองน่าสนใจเพราะหนังสือแบบเรียนเล่มเล็กกระทัดรัด เนื้อเรื่องน่าสนใจ ประกอบกับเป็นวิชาที่เน้นใหม่มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนสอนให้รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

นักเรียนจำนวนร้อยละ 35.33 ไม่ชอบเรียนวิชานี้ เพราะเห็นว่ามึนเนื้อหาซ้ำซาก และไม่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมประกอบบทเรียนมีน้อย และไม่น่าสนใจ นักเรียนให้เหตุผลเพิ่มเติมว่าเป็นเพราะเนื้อหามาก บทเรียนบางตอนไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน บางตอนอ่านไม่เข้าใจ หลักสูตรล้าสมัย การอธิบายเนื้อความไม่ชัดเจน วิธีสอนของครูน่าเบื่อหน่าย และคะแนนน้อย

ข. ประโยชน์ของเนื้อหาในด้านการช่วยสร้างลักษณะนิสัยและทัศนคติ

ครูจำนวนร้อยละ 72.00 เห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองช่วยสร้างลักษณะนิสัยให้นักเรียนสนใจต่อเหตุการณ์บ้านเมืองอยู่เสมอ ทำให้เกิดความรู้สึกดี ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และรู้จักสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีครูจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 28.00 เห็นว่าเนื้อหาวิชาช่วยสร้างทัศนคติในด้านการรู้จักรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

นักเรียนจำนวนร้อยละ 66.00 เห็นว่าประโยชน์ที่ได้รับจากกรเรียนวิชา
หน้าที่พลเมือง คือ ช่วยสร้างลักษณะนิสัยในการสนใจต่อเหตุการณ์บ้านเมืองอยู่เสมอ ทำให้
มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองดี มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
นักเรียนจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 28.00 เห็นว่า เนื้อหาช่วยสร้างความรู้สึกชาตินิยม
นอกจากนี้ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เป็นวิชาที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันในสังคม
ได้อย่างมีความสุข นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นมีทักษะในการแก้ปัญหา และสามารถปรับ
ตัวเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้

ค. ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของแบบเรียน

ความคิดเห็นของครูจำนวนทั้งหมด 100.00 เห็นว่าเนื้อหาในแบบเรียนจำเป็นต้อง
ต้องแก้ไขปรับปรุงใหม่บางตอนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ครูบางคนให้ข้อคิดเห็น
เพิ่มเติมว่าในตอนท้ายบทเรียนควรมีกิจกรรมเสนอแนะด้วยเพื่อเป็นแนวทางแก่ครูสอน
เนื้อหาบางตอนคัดทอนสั้นจนเกินไป ทำให้เสียเวลาคนควาเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้อื่น ๆ
ควรแทรกภาพประกอบและยกตัวอย่างอธิบายให้ละเอียดกว่าเนื้อหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ขอเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปรับปรุงแบบเรียนของครูและนักเรียน
มีดังนี้ คือ หลักสูตรควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยา โดยจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
และให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง เนื้อหาควรให้ตรงกับข้อเท็จจริง
แบบเรียนแต่ละระดับชั้นไม่ควรให้เนื้อหาซ้ำซาก ภาษาที่เรียบเรียงควรให้อ่านเข้าใจง่าย
คำจำกัดความควรกระชับรัดกุมและสื่อความหมายตัวหนังสือควรพิมพ์ขนาดใหญ่ เพื่อให้อ่านง่าย
ควรเพิ่มเครื่องหมายวรรคตอนให้ชัดเจน

ครูและนักเรียนมีความเห็นว่า ควรเพิ่มเติมเนื้อเรื่องบางตอน เช่น สิทธิหน้าที่
ของบุคคล หลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย หลักกฎหมายเบื้องต้น เศรษฐศาสตร์
วัฒนธรรมไทย เพศศึกษา การปรับปรุงโครงสร้างของสังคม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนา
อาชีพ การพัฒนาบุคคล นิเวศวิทยา และลัทธิชาตินิยม

ง. เนื้อเรื่องตอนที่น่าสนใจ และเห็นว่าประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

ครูและนักเรียนมีความเห็นว่าเนื้อเรื่องตอนที่น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อชีวิต

ประจำวันมาก คือ วัฒนธรรมในสังคมไทย แนวโน้มของสังคมปัจจุบันในด้านเศรษฐกิจและอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตก การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ระเบียบวิธีการปกครองของประเทศไทย ตามระบอบประชาธิปไตย เรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และอำนาจหน้าที่ของพระองค์

5. การดำเนินการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ก. การเตรียมตัวก่อนสอน ครูจำนวนร้อยละ 64.00 เตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นอย่างดี มีครูบางคนได้เตรียมการสอนพอสมควรโดยอ่านหนังสือประกอบบทเรียนเพิ่มเติม ครูจำนวนร้อยละ 4.00 ไม่ได้เตรียมการสอนโดยให้เหตุผลว่าได้เตรียมการสอนมาหลายปีแล้ว

ข. วัตถุประสงค์ในการสอน ครูมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนานักเรียนในทุก ๆ ด้าน ส่วนมากการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองจึงตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนคือ ให้อุทิศจิตใจ ไขเหตุ-ผลวิเคราะห์วิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เห็นความสำคัญทางระบบเศรษฐกิจและการเป็นบุรุษโลกที่พลโลก ความเข้าใจในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ความรู้จักรับผิดชอบและความสามัคคี ความเป็นผู้มีเริ่มสร้างสรรค์ และรู้จักค้นหาหาความรู้เสมอ ส่วนการตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนโดยเน้นการให้ความรู้เนื้อหาวิชาตามหลักสูตรมีระดับปานกลาง

ค. วิธีสอน

ครูจำนวนร้อยละ 72.00 ทำการสอนโดยยึดหัวข้อในหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลักในการดำเนินการสอน ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ จะค้นคว้าเอง การสอนแต่ละครั้งจะพิจารณาลักษณะความพร้อมส่วนใหญ่ของนักเรียนเป็นเกณฑ์เพื่อจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสม

ครูจำนวนมากที่สุดถึง 100.00 มีวิธีการสอนเป็นแบบบรรยายประกอบการซักถาม มีครูบางคนสอนโดยกำหนดหัวข้อให้นักเรียนไปค้นคว้าเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล เพื่อเตรียมอภิปรายในชั้นเรียน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้นักเรียนหัดแก้ปัญหา ทำการอภิปราย และให้จดเนื้อหาเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่มีในบทเรียน และนักเรียนจำนวนร้อยละ 56.33 แสดงความคิดเห็นว่า ครูควรมีวิธีสอนแบบใหม่ ๆ บาง ไม่ควรสอนแบบบรรยายเพียงวิธีเดียว จะสังเกต-

ได้ว่า ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูพยายามใช้วิธีสอนแบบใหม่ขึ้นบ้างแล้ว

การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ครูจำนวนร้อยละ 92.00 สอนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ แต่มีครูบางคนเห็นว่าอุปสรรคในการกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น คือ มีเวลาสอนน้อย นักเรียนขาดความคิดริเริ่ม นักเรียนจำนวนร้อยละ 59.00 เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทำให้เขาใจ และจดจำเนื้อหาได้มากขึ้น แต่มีนักเรียนจำนวนร้อยละ 3.33 เห็นว่าทำให้เสียเวลาโดยใช่เหตุ

ง. กิจกรรมและอุปกรณ์ ครูจัดกิจกรรมเพื่อประกอบการเรียนการสอนน้อยครั้ง กิจกรรมที่ครูจัดเป็นบางครั้งคือ รวบรวมข่าวและเหตุการณ์สำคัญจัดทำสรุปภาพ จัดแบ่งบอร์ด และให้คนควาทำรายงานตามหัวข้อ เรื่องที่น่าสนใจประกอบบทเรียน ส่วนกิจกรรมที่ครูจัดน้อยครั้ง คือ ฉายภาพยนตร์ สไลด์ फिल्मสตริป ทศนศึกษา ปาฐกถา อภิปราย โต้วาทิ ระยะเวลาที่ครูจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำนวนร้อยละ 52.00 จะจัดในโอกาสสำคัญ ๆ มีครูจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 4.00 จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทุกชั่วโมง ครูจำนวนร้อยละ 44.00 เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตร และนักเรียนมีความเห็นว่าครูจัดกิจกรรมในระดับปานกลาง เช่น ทศนศึกษา ทำรายงานกลุ่ม ครูประสบปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ประกอบการสอน และไม่มีเวลาเพียงพอที่จะจัดทำเนื่องจากงานสอนมาก นักเรียนมีความเห็นว่าครูใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนน้อยที่สุด โดยเฉพาะรูปภาพ บัตรคำของจริง หุ่นจำลอง ภาพนิ่ง สไลด์ फिल्मสตริป เทป งานเสียง ภาพยนตร์ ทั้งครูและนักเรียนต่างก็เห็นความสำคัญของการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนและการจัดกิจกรรมว่ามีส่วนทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นมากขึ้น

จ. การวัดผล จำนวนครูร้อยละ 84.00 วัดผลโดยใช่ขอทดสอบที่สร้างขึ้นเอง รองลงมาจำนวนร้อยละ 72.00 ใช้ขอทดสอบที่นำมาจากแหล่งอื่น ๆ ขอทดสอบจะใช้ทั้งแบบปรนัยและอัตนัย เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ครูจำนวนร้อยละ 76.00 ทำการวัดผลหลังจากสอบจบบทเรียนในแต่ละบทแล้ว นอกจากนี้อาจกำหนดการวัดผลตามที่โรงเรียนกำหนดให้หรือตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

นักเรียนจำนวนร้อยละ 65.00 ต้องการให้ครูวัดผล เมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียน

ซึ่งตรงกับความต้องการของครู แต่มีนักเรียนจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 7.66 ต้องการให้ครู
วัดผลเทอมละครึ่ง

ความมุ่งหมายของครูในการวัดผล จำนวนร้อยละ 84.00 เพื่อวัดประสิทธิภาพ
ในการเรียนของนักเรียน จำนวนรองลงมา ร้อยละ 76.00 มุ่งหมายจะวัดผลเพื่อนำมาใช้
พิจารณาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ครูจำนวนร้อยละ 96.00 วัดผลโดยตามความเข้าใจเกี่ยว
กับเนื้อเรื่องซึ่งนักเรียนจำนวนร้อยละ 72.33 ก็มีความเห็นว่าครูวัดผลเพื่อตามความเข้าใจ
เกี่ยวกับเนื้อเรื่องเช่นกัน นักเรียนบางคนให้เหตุผลเพิ่มเติมว่านอกจากเก็บคะแนนจากการ
สอนทุกครั้งแล้ว ครูยังให้คะแนนโดยดูจากความสนใจต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ความประพฤติ
และการจัดงาน

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนในการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ครูประสบปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรแบบเรียนระดับปานกลาง เช่น เนื้อหามากเกินไป
การจัดเวลาให้เหมาะสมกับหลักสูตรทำไยยาก เนื้อหาวิชาซ้ำกับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้
นักเรียนเบื่อหน่าย ครูบางคนให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า ประสบปัญหาเรื่องเวลาสอน เพราะต้อง
สลับชั่วโมงสอนกับวิชาศีลธรรม ดังนั้น จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมตามที่ต้องการได้

ครูจำนวนร้อยละ 52.00 มีปัญหาในด้านการสอน คือ ไม่สามารถจัดกิจกรรมตาม
ที่วางแผนไว้ และหนักใจเรื่องการนำเข้าสู่บทเรียน ครูขาดเทคนิคในการชักจูงให้นักเรียน
ตั้งใจเรียน ครูจำนวนมากร้อยละ 60.00 ประสบปัญหาขาดงบประมาณในการใช้จ่าย เพื่อ
จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหารองลงมาคือสภาพห้องเรียนไม่อยู่ในลักษณะที่จะจัดกิจกรรมได้
และยังมีงานพิเศษนอกเหนือจากงานสอนอีก จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะจัดกิจกรรม ครูประสบ
ปัญหาโรงเรียนและชุมชนไม่ให้ความสนับสนุน สำหรับการใช้อุปกรณ์ ครูจำนวนร้อยละ 48.00
มีปัญหาสภาพห้องเรียนไม่เอื้อต่อการใช้อุปกรณ์ นักเรียนมากเกินไป และอุปกรณ์ไม่เพียงพอ
โดยเฉพาะอุปกรณ์ประกอบการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองหายาก ครูจำนวน 36.00 ประสบปัญหา
เรื่องการวัดผลคือ ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบจะวัดผลได้ถูกต้อง และขาดวัสดุอุปกรณ์ในการสร้าง
แบบทดสอบ

ครูจำนวนร้อยละ 48.00 ประสบปัญหาเกี่ยวกับตัวนักเรียน คือ นักเรียนไม่มีความ

คิดริเริ่มสร้างสรรค์ รองลงมาคือ นักเรียนไม่มีความรับผิดชอบต่อการทำงานร่วมกัน ปัญหาอื่น ๆ คือ นักเรียนขาดความสนใจวิชาหน้าที่พลเมือง เพราะเห็นว่าคะแนนน้อย ครูจำนวนร้อยละ 40.00 ไม่มีอุปสรรคในการปรับปรุงการเรียนการสอน ครูจำนวนร้อยละ 36.00 ประสบอุปสรรคในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพราะพื้นฐานของนักเรียนไม่เหมือนกัน

เมื่อมีปัญหา ครูจำนวนร้อยละ 80.00 แก้ปัญหาด้วยตนเอง จำนวนรองลงมา ร้อยละ 68.00 จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครู มีครูจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 4.00 ได้ขอความช่วยเหลือจากผู้อำนวยการและผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

ครูมีข้อเสนอแนะว่า หลักสูตรควรมีการปรับปรุงใหม่ให้ทันสมัย เพิ่มเนื้อหาที่สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคลทุกคน โรงเรียนไม่ควรบังคับครูให้ใช้แบบเรียนโดยเฉพาะเวลาสำหรับเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองควรเพิ่มขึ้นเป็น 2 ชั่วโมง โรงเรียนควรสนับสนุนในการจัดหาอุปกรณ์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ครูต้องปรับปรุงวิธีสอนให้ทันสมัย การสอนควรมุ่งสร้างทักษะ ทักษะ ค่านิยม ให้สอดคล้องกับระบบสังคมแบบประชาธิปไตย ระเบียบการวัดผลควรมีการปรับปรุงใหม่ โดยเน้นที่การปฏิบัติมากกว่าวัดความจำเนื้อหาในแบบเรียน โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนและกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดฝึกอบรมครูและแนะนำเทคนิคใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน

นักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการเรียนการสอน คือ เนื้อหาวิชา มากเกินไป อ่านเข้าใจยาก นักเรียนประสบปัญหาขาดแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย จึงประสบปัญหาในการขาดทักษะการแสดงออก และขาดความคิดริเริ่มในการวิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาครูไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน เมื่อนักเรียนประสบปัญหาจำนวนร้อยละ 66.33 จะขอความช่วยเหลือจากครูผู้สอน และจำนวนร้อยละ 53.66 จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมชั้น นอกจากนี้นักเรียนบางคนได้ขอความช่วยเหลือจากครูบรรณารักษ์ วิทยากร และมีประสบการณ์ทางการเมือง

นักเรียนมีข้อเสนอแนะว่า ครูควรปรับปรุงวิธีสอนโดยสอนให้สัมพันธ์กับเหตุการณ์ปัจจุบัน และควรนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง การเรียนการสอนควรพยายามยกตัวอย่างใกล้ตัวที่สุด เพื่อให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น โรงเรียนควรส่งเสริมการใช้อุปกรณ์และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ เสมอ และ

สนับสนุนให้จัดทำหนังสือ เอกสารที่เป็นประโยชน์สำหรับคนควาในค่านแบบเรียนหน้าที่พลเมือง
ควรมีการปรับปรุงใหม่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องเพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ควรขยายขนาด
ตัวอักษรให้โตขึ้น ควรมีภาพประกอบ คำจำกัดความควรกระชับ ชัดเจน และสื่อความหมาย
ควรเพิ่มเนื้อเรื่องบางตอนที่เป็นประโยชน์ เช่น หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
เศรษฐกิจศาสตร์ วัฒนธรรม ฯลฯ ครูควรปรับปรุงตนเองในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ เทคนิคการ
สอน กระทรวงศึกษาธิการควรเปลี่ยนแปลงระเบียบการวัดผลโดยให้คะแนนภาคปฏิบัติมากกว่า
วิชาการ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการควรเพิ่มหนังสืออุเทศมากขึ้น และกำหนดเวลาเรียน
ในหลักสูตรใหม่ โดยให้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ตอนปลาย" นี้ เป็นที่น่าเชื่อถือได้ เพราะตัวอย่างประชากรซึ่งมีครูและนักเรียนได้ให้ความ
ร่วมมือเป็นอย่างดี โดยได้รับแบบสอบถามคืนมาครบจำนวนคิดเป็นร้อยละ 100.00
ขอค้นพบในการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับขอค้นพบของผู้วิจัยอื่น ๆ ดังนี้
ผลการวิจัยที่พบว่า ครูและนักเรียนจำนวนมากเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองน่าสนใจ
เพราะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และช่วยส่งเสริม
ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย แต่นักเรียนไม่ชอบเรียนเพราะเนื้อหาซ้ำซาก
น่าเบื่อหน่าย วิธีสอนของครูส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบบรรยายประกอบการซักถาม กิจกรรม
ประกอบบทเรียนมีน้อย และวิชานี้คะแนนน้อยจึงไม่น่าสนใจ สอดคล้องกับที่ ไฉยารัตน์
เปี่ยมเพิ่มพูน¹ ได้พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง นักเรียนมีความ
คิดเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน แต่ไม่ชอบเรียนเพราะไม่สนุก ไม่มี
กิจกรรมในการเรียน คะแนนน้อย เนื้อหาน่าเบื่อหน่าย วิธีสอนของครูยังคงเป็นแบบบรรยาย
อยู่

¹ ไฉยารัตน์ เปี่ยมเพิ่มพูน, เรื่องเดิม.

ผลการวิจัยที่พบว่า ครูประสบปัญหาสภาพห้องเรียนไม่เอื้อต่อการใช้อุปกรณ์และมีปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ นักเรียนมีความเห็นว่าเนื้อหาในแบบเรียนมากเกินไปการอธิบายไม่ละเอียดถี่พอ อ่านเข้าใจยาก ไม่มีภาพประกอบ เนื้อหาบางตอนยากเกินไปไม่น่าสนใจและไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สอดคล้องกับที่ สุธรรมมา สุจิตตานนท์² ได้พบว่า นักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองและเห็นว่าเนื้อหาไม่น่าสนใจ บางตอนยากเกินไป รูปเล่มไม่สะดวกตา มีภาพประกอบน้อย ครูมีปัญหารื่องขาดแคลนอุปกรณ์ประกอบการสอน

ผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนเห็นว่าการที่ครูให้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้ซักถามทำให้เข้าใจและจดจำเนื้อหาได้มากขึ้น นักเรียนมีความเห็นว่า การวัดผลการเรียนของครูควรเน้นที่การปฏิบัติและครูควรเปิดโอกาสให้แสดงผลมากกว่าที่จะวัดความจำ สอดคล้องกับ ศิริมา พอคคา³ พบว่า นักเรียนชอบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองโดยครูเปิดโอกาสให้ซักถาม และชอบการทดสอบแบบใช้ความคิดมากกว่าความจำ

ผลการวิจัยที่พบว่า ครูประสบปัญหาไม่มีเวลาคนคว่าเพิ่มเติมเพื่อนำมาประกอบการสอน ทั้งนี้เพราะมีชั่วโมงสอนมากเกินไป และมีงานพิเศษที่ต้องทำพิเศษนอกเหนือจากการสอนด้วย และหลายคนต้องสอนเพราะได้รับมอบหมายจากผู้บริหารทั้งที่ไม่ได้รับการฝึกทักษะการสอนวิชานี้มาก่อน ทำให้ประสิทธิภาพการเรียนการสอนน้อยไป สอดคล้องกับ พาณี แสงกิจ⁴ พบว่าครูมีปัญหาด้านการสอนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากชั่วโมงสอนมากเกินไปต้องสอนหลายวิชา และมีงานพิเศษที่ต้องทำอีกมาก ปัญหานี้แม้ในสหรัฐอเมริกา ก็มีเช่น Gordon Scott Bachus⁵ พบว่า ครูสังคมศึกษาในชั้นมัธยมไม่มีเวลาเตรียมวิชาการอย่างพอเพียง เพราะจำนวนชั่วโมงสอนมีมาก และหลายคนต้องสอนวิชาที่ไม่ตรงกับพื้นฐานที่ตนได้เรียนมา

²สุธรรมมา สุจิตตานนท์, เรื่องเดิม.

³ศิริมา พอคคา, เรื่องเดิม.

⁴พาณี แสงกิจ, เรื่องเดิม

⁵Gordon Scott Bachus, loc. cit.

ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่สอนแบบบรรยายประกอบการซักถาม ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเสมอ และฝึกนักเรียนให้รู้จักแก้ปัญหา การอภิปราย และรู้จักการทำงานที่ครูมอบหมายให้ทำทั้งเป็นงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ซึ่งผลการวิจัยที่พบนี้มีความเห็นไม่สอดคล้องกับที่ พูลสุข เรื่องไทย⁶ พบว่า การเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังไม่มีประสิทธิภาพพอ เพราะนักเรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาได้เท่าที่ควร ครูคนควาเพิ่มเติมบ่อย และยังคงใช้แบบเรียนเพียงเล่มเดียว ความแตกต่างของผลการวิจัยที่พบนี้ สรุปได้ว่า ครูซึ่งทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ปรับปรุงวิธีสอนเพิ่มขึ้น ได้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากเนื้อหาในแบบเรียน นอกจากนี้ ครูได้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นฝึกการแก้ปัญหาและมอบหมายงานให้ทำเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมาย

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชอบให้ครูใช้วิธีสอนโดยนำเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาแทรกในบทเรียน นักเรียนส่วนมากต้องการให้ครูสอนโดยนำอุปกรณ์ประกอบการสอนทุกครั้ง หรือให้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองมากกว่าที่จะให้ครูสอนโดยวิธีบรรยายเพียงอย่างเดียว และนักเรียนยังมีความเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองช่วยทำให้รู้สึกดีและหน้าที่ของพลเมือง และยังสามารถนำไปเป็นหลักปฏิบัติเพื่อปรับตัวเข้ากับการปกครองของประเทศได้สอดคล้องกับ ดวงกมล วานิช⁷ พบว่า นักเรียนชอบวิธีสอนของครูซึ่งนำเอาเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาเกี่ยวข้องกับบทเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ชอบการสอนโดยให้ครูนำอุปกรณ์มาใช้ประกอบบทเรียนมากกว่าการสอนแบบบรรยาย และนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า วิชาหน้าที่พลเมืองเป็นวิชาที่ช่วยให้เข้าใจถึงสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของตน

จากการวิจัยพบว่า นักเรียนเบื่อหน่ายในวิชาหน้าที่พลเมือง เนื่องจากครูมักสอนตามเนื้อหาในแบบเรียน นักเรียนมีความเห็นว่าครูสอนแต่หลักการซึ่งไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนต้องการให้ครูสอนโดยเอาเหตุการณ์ปัจจุบันมาใช้ประกอบ

⁶ พูลสุข เรื่องไทย, เรื่องเดิม.

⁷ ดวงกมล วานิช, เรื่องเดิม.

การสอนเพื่อให้นักเรียนทราบเหตุการณ์บ้านเมืองตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ทางการเมืองและการปกครอง เพื่อนักเรียนจะได้มีโอกาสถกเถียงหรืออภิปรายถึงปัญหาเหล่านั้น สอดคล้องกับที่ Richard C. Remy⁸ พบว่า นักเรียนมีความเบื่อหน่ายในวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง เนื่องจากการสอนของครูไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน ครูมักจะสอนตามเนื้อหาในแบบเรียน สอนแต่หลักการไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนต้องการให้ครูนำเอาปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง การปกครอง ในปัจจุบันมาอภิปรายเสมอ ๆ ขอเสนอแนะต่อครูอาจารย์ผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง

1. ครูควรจะต้องมีความสามารถในทางความคิดที่จะนำหลักสูตร ไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน รวมทั้งรู้จักใช้ขบวนการอื่นจะช่วยพัฒนาคนในทางสติปัญญา ทัศนคติและทักษะของการดำรงชีวิตในปัจจุบัน
2. แนวโน้มของการสอนควรจะเน้นหนักในรูปแบบของการใหญ่เรียนใช้ขบวนการความคิดเป็นแกนกลาง ส่วนเนื้อหาควรขอเท็จจริงเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น
3. การสอนควรให้นักเรียนได้พบกับปัญหาสำคัญ ๆ แทนที่จะยึดเนื้อหาจำนวนมากให้กับนักเรียนซึ่งบางเรื่องไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ครูควรฝึกเด็กให้มีความคิด วิพากษ์ วิจัย และรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดทั้งส่งเสริมให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ครูควรพยายามปรับปรุงวิธีสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ครูอาจจะใช้วิธีสอนหลายแบบ เช่น การตั้งคำถาม (Questioning) วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) การอภิปราย (Discussion) เป็นต้น
5. ครูสอนควรเตรียมตัวเป็นอย่างดีก่อนทำการสอน เช่น การเตรียมตัวด้านเนื้อหาวิชา วิธีการสอน การใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรม และรู้เทคนิคการวัดผลอย่างดี นอกจากนี้ต้องพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านหนังสือประกอบหรือวารสารทางการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจากแบบเรียน

⁸ Richard C. Remy, loc. cit.

6. ครูอาจารย์ทุกคนควรจะร่วมมือกับหัวหน้าหมวดวิชาเพื่อจัดโปรแกรมการสอน จักกิจกรรมเสริมหลักสูตรและร่วมกันแก้ปัญหาตลอดจนหาวิธีปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน วิชาหน้าที่พลเมืองให้ดียิ่งขึ้น

7. ครูควรเห็นความสำคัญในวิชาชีพของตน โดยพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จากการเข้ารับการอบรมทางวิชาการ การศึกษาต่อหรือแลกเปลี่ยนความรู้กับนักการศึกษาเสมอ ซึ่งจะช่วยยกระดับความรู้ทางวิชาการของครูให้สูงขึ้น

8. ครูควรจัดโปรแกรมพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถในวิชาหน้าที่พลเมือง การวางแผนโปรแกรมนั้นจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ หลักสูตร และตัวนักเรียนด้วย

9. ครูควรเปลี่ยนวิธีวัดผลจากแบบเดิมซึ่งเน้นความจำในเนื้อหาวิชาเป็นวัดผลในแง่ พฤติกรรมของนักเรียนด้วย การวัดผลควรทำอย่างสม่ำเสมอแม้ว่ามัธยมศึกษาตอนปลายไม่มี คะแนนเก็บการวัดผลควรกำหนดหลักเกณฑ์แน่นอน มีขอบเขตและมาตรฐานในการวัดผลแน่ชัด และจะต้องติดตามผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

10. การแก้ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ของโรงเรียน ครูควรจัดหาอุปกรณ์การสอน เพิ่มขึ้นจากที่โรงเรียนได้จัดหาไว้ เช่น ทัดตขอเอกสารหรืออุปกรณ์ที่ต้องการจากหน่วย ราชการองค์การหรือบริษัทต่าง ๆ ขอความร่วมมือจากนักเรียนให้ช่วยเหลือในการสร้าง อุปกรณ์ หรือครูพยายามศึกษาวิธีการผลิตอุปกรณ์ด้วยตนเองและเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการ แนะนำเรื่องวัสดุอุปกรณ์ในโอกาสต่าง ๆ ที่กรมวิชาการจัดขึ้น

11. ครูควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน และควรจัด เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม เช่น การแข่งขันตอบปัญหาทางวิชาการ รวบรวมข่าว นิทรรศการ อภิปรายโต้วาที จัดตั้งชุมนุมวิชาการ การฉายภาพยนตร์ สไลด์ ฟิล์มสตริป และครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อฝึกฝนทักษะ และสร้างความรับผิดชอบต่อกลุ่มผู้ร่วมงาน และรู้จักรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม ขอเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนมีความรับผิดชอบในการเตรียมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองได้อย่างถูกต้อง และ ถ้าหากสมาชิกของสังคมขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการของกลุ่ม ขาดการเห็นคุณค่า

ของสถาบันประชาธิปไตยและความสามารถในการดำรงชีวิต ตลอดจนการทำงานร่วมกับสมาชิกอื่น ๆ ของสังคมด้วยกันแล้ว ปรากฏระบบการปกครองของเราจะล้มเหลว เพราะฉะนั้น ในฐานะที่ผู้บริหารมีบทบาทในการดำเนินนโยบายของโรงเรียน ดังนั้นจึงขอเสนอแนะผู้บริหารในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ดังนี้

1. ผู้บริหารควรเห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมืองว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาสมาชิกของสังคม ดังนั้น จึงควรสนับสนุนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนในวิชาหน้าที่พลเมืองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารควรมีการติดต่อประสานงานกับศูนย์วัสดุทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ เพื่อขอความช่วยเหลือในการจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ และอาจจัดให้มีโครงการแลกเปลี่ยนอุปกรณ์ระหว่างโรงเรียนขึ้น
3. ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณพิเศษสำหรับให้ครูใช้จ่ายในการจัดหาอุปกรณ์จัดกิจกรรม และจัดตั้งชุมนุมวิชาการขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรูของนักเรียน
4. ก่อนเปิดเทอมใหม่ ผู้บริหารควรจัดเตรียมโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรร่วมกับครู โดยกำหนดนโยบายร่วมกัน และจัดวางตัวบุคคล จัดมอบความรับผิดชอบ และเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีโอกาสร่วมวางแผนการเรียนการสอน โดยบอกวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้ชัดเจน เมื่อดำเนินงานไปแล้ว ผู้บริหารควรติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาทางช่วยเหลือครูที่ประสบปัญหา
5. ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ครูได้ทำงานโดยอิสระ เพื่อพัฒนาความสามารถของครูและต้องยอมรับฟังความคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะของครูในด้านการเรียนการสอน
6. ผู้บริหารควรมอบงานสอนให้ครูโดยคำนึงถึงพื้นฐานการศึกษาที่ครูสำเร็จมาเป็นเกณฑ์ สำหรับงานพิเศษที่มอบหมายให้ทำควรให้สอดคล้องกับวิชาความรู้ของครูอาจารย์ซึ่งปฏิบัติงานสอนอยู่ และการจัดชั่วโมงสอนควรจะแบ่งเวลาว่างให้กับครูพอสมควร เพื่อจะได้มีเวลาในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อประกอบการสอน
7. สนับสนุนวิธีสอนใหม่ ๆ ที่ครูนำมาใช้เพื่อให้เกิดกำลังใจในการทำงานเพื่อความก้าวหน้าของครู

8. ผู้บริหารควรร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน เพื่อร่วมกันช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนต้องการ

9. ผู้บริหารควรส่งเสริมงานอาชีพครูให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยสนับสนุนครูให้มีโอกาสศึกษาต่อ การอบรมหรือแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ

10. หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาควรร่วมมือกับครูอาจารย์ในสายวิชาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ทันสมัย และพยายามนำเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาให้ครูทดลองใช้ นอกจากนี้ ควรจัดหาเอกสาร หนังสือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ใส่ไว้ในห้องสังคมศึกษาเพื่อให้ครูได้ค้นคว้า และควรจัดสาขาการสอนในบางโอกาส เพื่อให้ครูเห็นตัวอย่างที่ดีและรู้จักนำมาปรับปรุงใช้ในห้องเรียนของตน หัวหน้าหมวดวิชาควรจะได้เสาะแสวงหาแหล่งวิชาที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อช่วยแนะให้ครูได้ใช้ให้เป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารการศึกษา

ผู้บริหารการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดเป้าหมายของการศึกษาชาติเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม งานในหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาจะต้องปรับปรุงระบบการศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางปรับปรุงการศึกษาดังนี้

1. การกำหนดหลักสูตรการศึกษาโดยเฉพาะวิชาหน้าที่พลเมืองควรจะเน้นในเรื่องการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยมากกว่าเน้นโครงสร้างหรือสถาบันสังคมที่เป็นอยู่ เนื้อหาวิชาในแบบเรียนควรเหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของนักเรียน

2. ควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมของแต่ละแห่งโดยไม่จำเป็นต้องบังคับเรียนเนื้อหาแบบเดียวกันทั่วประเทศ แต่ทั้งนี้ต้องเปลี่ยนแปลงระบบการวัดผลซึ่งเป็นแบบเดิมคือ ใช้แบบทดสอบมัธยมศึกษาตอนปลายชุดเดียวกันทั่วประเทศ โดยให้แต่ละท้องถิ่นมีอิสระในการวัดและประเมินผลนักเรียนของตนเอง โดยมีเกณฑ์มาตรฐานสำหรับวัดและประเมินผลที่เชื่อถือได้

3. หนังสือแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายควรเพิ่มเนื้อหาบางตอน เพื่อให้เรียนละเอียดยิ่งขึ้น เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตอนท้ายของ

แต่ละบทเรียนควรมีข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรม อุปกรณ์วิธีวัดและประเมินผลเพื่อเป็นแนวทางให้ครูจัดกิจกรรมประกอบการสอนเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมที่ครูปฏิบัติอยู่แล้ว และหนังสือแบบเรียนควรมีรูปเล่มน่าสนใจ การจัดลำดับภาพ ตัวอักษร การอธิบายความควรชัดเจน

4. ผู้บริหารการศึกษามีโครงการเพิ่มปริมาณครูสังคมศึกษาและปรับปรุงคุณภาพของครูอยู่เสมอ เช่น จัดอบรมทางวิชาการ ส่งเจ้าหน้าที่ของหน่วยศึกษานิเทศก์ไปคอยช่วยแนะแนวทางการสอนให้ครูเสมอ ให้โอกาสครูได้ศึกษาต่อ ปรับปรุงสวัสดิภาพของครู จัดสัมมนาครูเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้

5. ช่วยเหลือโรงเรียนและครู โดยการผลิตเอกสารทางวิชาการใหม่ ๆ ผลิตวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่ถาวรเพื่อส่งไปยังโรงเรียนต่าง ๆ

6. ผู้บริหารการศึกษาจะต้องทำการวิจัยเพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางช่วยเหลือครูที่มีปัญหาต่อไป และควรรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรจากครูทั่วประเทศ เพื่อหาทางแก้ไขให้เหมาะสม

7. พยายามขยายห้องสมุดประชาชนขึ้นในชุมชนที่ห่างไกลให้ทั่วถึง เพื่อช่วยเหลือครูนักเรียน ประชาชน ได้มีแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียน

1. นักเรียนควรมีความสนใจและรู้คุณค่าของการศึกษาวิชาหน้าที่พลเมืองว่าเป็นประโยชน์ในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ไม่มีปัญหา

2. ควรรู้จักรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนและพยายามศึกษาหาความรู้ใส่ตัวเสมอ ตลอดจนรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง

3. ควรรู้จักส่งเสริมความถนัดตามธรรมชาติของตนในการทำงานกลุ่ม และร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนรู้จักปรับปรุงตนเองให้มีความสามารถในหลักวิชาและการปฏิบัติตนในสังคมให้ดียิ่งขึ้น

4. ควรพยายามศึกษาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หน้าที่และสิทธิพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยให้เข้าใจ เพื่อเป็นหลักในการประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

5. ควรให้ความร่วมมือกับครูในการจัดหาอุปกรณ์การสอน และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม

การเรียนการสอนให้ดีขึ้น

6. พยายามใช้สื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาความรู้ของตนเอง และ
ต้องสนใจเหตุการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ

7. พยายามวัดและประเมินผลการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการวิจัย "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" ในภาคอื่น ๆ ด้วย เพื่อ
นำผลมาเปรียบเทียบการวิจัยครั้งนี้ และเพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่
พลเมืองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรมีการวิจัย "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" ในระดับอาชีวศึกษา และ
โรงเรียนมัธยมแบบประสมด้วย เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการเรียนการสอน

3. ควรมีการวิจัย บทบาทการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การจัดหาอุปกรณ์การ-
สอน และวิธีการฝึกทักษะในความเป็นพลเมืองดีให้ลึกซึ้งกว่านี้ เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงและ
เป็นแนวทางช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการสอนให้ดียิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย